

Carles Riba i la salvaguarda dels mots

PERE GRAU I ROVIRA

Carles Riba

El cinquantenari de la mort de Carles Riba, escaigut l'estiu de l'any passat, ens ha fet altra vegada present (si calgués encara) la importància que té per a la nostra literatura aquell gran home que altres, més qualificats que no pas jo, han anomenat «el més clàssic i el més universal dels nostres poetes».

Per als qui, com jo, no van poder aprendre el català a l'escola, però que encara havíem pogut llegir cada setmana *En Patufet*, la trobada, gairebé podríem dir l'enfrontament, amb els versos de Carles Riba era, en els primers moments, com trobar-se davant un mur insalvable. Per als qui veníem de famílies treballadores senzilles, en les quals el nostre català ciutadà de cada dia era una barreja extrema de mots de pura arrel catalana i d'abundants castellanismes que avui grinyolen tan bon punt els sentim, no era sols la rica imatgeria ribiana la que ens obligava a llegir-lo amb una concentració que no ens havia calgut per a Verdaguer o per a Maragall; de cop i volta (com després amb l'Espriu de la *Primera història d'Esther*) ens trobàvem amb una llengua (la nostra!) que era molt més rica del que mai havíem pensat, una llengua que no desmereixia al costat de cap altra del món.

Moltes de les paraules que usava el poeta, i que en altres circumstàncies no ens haurien estat tan noves, ens obligaven a buscar-les en el diccionari si

coneixíem algun afortunat que en tingués un. I quan havíem comprès el mot ens adonàvem que Riba no l'havia pas usat arbitràriament per tal de demostrar el seu coneixement del català, sinó perquè era el mot just en el lloc just. Per posar un parell d'exemples, i per limitar-nos al primer llibre de les *Estances*: *traït* (Estança 1, vers 4), *roberia* (18/6), *gèneres* (pl. de *gènera*) (22/17), *parençeria* (23/9) o *tudar* (*tudaria*, 33/21).

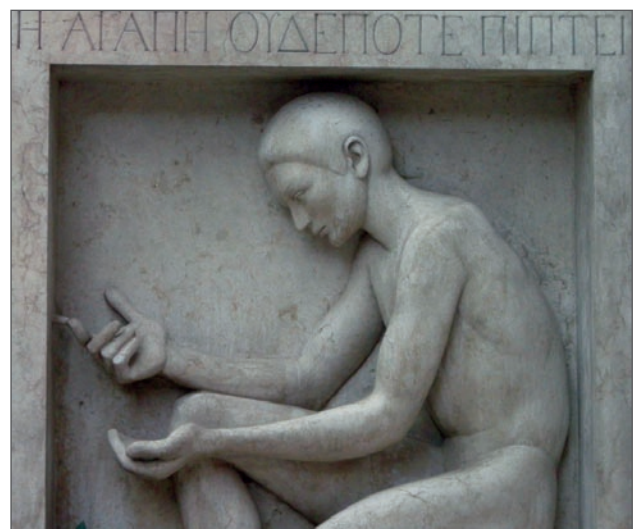
Generació era un mot clar, però qui de nosaltres havia sentit dir-ne *gènera*? I no cal dir que *roberia*, per a xicots que ni tan sols havien après a dir *robatori* sinó que encara parlaven de *robo*, era un descobriment que induïa a assaborir el mot com si fos un caramel. En el cas de *tudar* parlàvem de *fer malbé* i potser de *espatllar*; *malmetre* ja era gairebé un mot exòtic. *Tudar*, ben pocs ho devien haver sentit mai, almenys els qui vivíem a la gran ciutat. I de *parençeria* no en parlàvem tampoc mai. O parlàvem (en el millor del cas) de *fatxendes* o, encara més sovint (horror dels horrors), de *txulo* i *txuleria*.

Riba, com tots els grans escriptors, s'inventava també neologismes, alguns dels quals no sembla que hagin estat acceptats per les nostres autoritats lingüístiques, però que s'ho mereixerien. No he trobat, per exemple, en el diccionari els seus mots *gelebrir* (Estança 5/14) en l'expressió *gelebrides de païra*, o *assoliament* (30/4) per a expressar el sentiment de solitud del mariner al mig de la mar.

De la mateixa manera que dues de les

seves *Estances* són en italià, de vegades no dubta a usar un italianisme com *assai* (en comptes de *molt* o *gaire*) (16/1) quan li va bé per a rimar-ho, per exemple, amb *mai*. I si pensem que *assai* sona molt català, potser es mereixeria més d'haver estat incorporat a la nostra normativa lingüística que alguns castellanismes i anglicismes que, amb el temps, han merescut aquest honor.

En tot cas, per a aquells de nosaltres que no havíem tingut cap fàcil accés a la nostra llengua literària i que, malgrat totes les dificultats, ens vam arrenglar darrere els més grans a fi de lluitar per conservar-la i fer-ne una eina de futur, la riquesa de la llengua dels nostres poetes, i la de Riba com un dels seus màxims exponents, va ser la nostra cova d'Aladí on vàrem trobar tresors mai imaginats. Val la pena de conservar-los per a les *gèneres* que vinguin després de nosaltres. Val la pena de no deixar embastardir altra vegada la nostra parla. De versions *light* ja en van produir prou el Decret de Nova Planta i les lleis del Movimiento. ♦

Làpida esculpida per Joan Rebull, en el cementiri de Sarrià, on descansa Carles Riba al costat de la seva dona. Hi ha escrit en grec: «L'amor no caducarà mai» (1Cor 13, 8).

FOTO: MARGALIDA CAPELLÀ